

УДК 821.111 (71)

С.А. Комаров

## ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ РОМАНУ М. ОНДАТЖЕ «THE ENGLISH PATIENT»

Романи Майкла Ондатже, серед яких «The English Patient» (1992, Букерівська премія) є найбільш відомим, напевно завдяки екранізації 1996 року, являють собою маніфестацію постмодерністських тенденцій у канадській літературі. Вони характеризуються розмиттям границь між історичним фактом і творчою уявою, фрагментарною композицією, перетинанням різних часово-просторових пластів, жанровою поліфонією, насиченою літературною та міфологічною інтертекстуальністю, інтерпретаціями візуального мистецтва (екфрасисом).

У вітчизняній науці творчість М. Ондатже є ще недостатньо вивченою (на відміну від власне канадських та зарубіжних розвідок, корпус яких досить великий (див. каталог Національної бібліотеки Канади [11])). Відомий спеціаліст з канадської літератури Н.Ф. Овчаренко у монографії «Канадський літературний канон на зламі століть» [6] приділяє окрему увагу аналізу книг М. Ондатже. Зокрема, науковець досліджує особливості наративу його творів, порівнює ідейне навантаження роману «The English Patient» та його екранізації. Автор єдиної на пострадянському просторі дисертації, присвяченої суто М. Ондатже [3], П.С. Єжов докладно описує творчий шлях митця, зосереджується на аналізі ранньої прози митця, торкається проблем маргіналізму та національної ідентичності у творах, які склали своєрідну діалогію: «In the Skin of a Lion» та «The English Patient». Дослідник не обходить стороною і питання «інтертекстів європейської культури» [3, с. 6] в останньому романі. Мета пропонованої статті полягає в аналізі функціонування у романі М. Ондатже «The English Patient» його основних претекстів, серед яких ми називаємо Новий завіт, «Історію» Геродота, роман

Р. Кіплінга «Кім». У ході розгляду проблеми ми акцентуємо, також, наявні у творі паралелі з образотворчим мистецтвом. Актуальність даної розвідки обумовлена науковим інтересом, який викликає явище інтертекстуальності у постмодерністському дискурсі.

Інтертекстуальність є однією з визначальних властивостей постмодернізму, представники якого схильні до оперування цитатами, алюзіями та ремінісценціями. У широкому розумінні інтертекст є сукупністю текстів, які тим чи іншим чином відобразилися у творі. Ю. Кристева, яка ввела це поняття у науковий обіг, констатує, що інтертекстуальність становить текстову взаємодію («інтерацію»), яка відбувається у будь-якому художньому творі [4]. Інтертекст виявляє приховані потенції твору, «дозволяє по-новому осмислити і освоїти форми експліцитного та імпліцитного перетину двох текстів» [8, с. 49]. Це відбувається і у процесі рецепції роману М. Ондатже «The English Patient».

Твір містить велику кількість посилань – ремінісценцій та алюзій, які слугують розкриттю його центральних проблем. Численні відгони інших текстів, посилання на культурні артефакти розширюють межі втілення та розуміння проблемного шару роману, мають вплив на структуру образів, подають нам важливу фонову інформацію про героїв. Різноманітні графічні, візуальні, музичні джерела, про які згадується на сторінках роману, підтримують ключові ідеї та мотиви, композицію твору. Хана, головна героїня роману, в одному епізоді ремонтує сходи: «The staircase had lost its lower steps during the fire... She had gone into the library, removed twenty books and nailed them to the floor and then onto each other, in this way rebuilding the two lowest steps» [13, с. 14]. Можна провести паралелі між тим, як Хана використовує книги у цій сцені, і тим, як читачі та критики намагаються зібрати усі книги та образи, на які посилається письменник, в одне ціле, щоб у повній мірі зрозуміти авторський задум.

Символічний образ книги виникає і в описі основного місця дії роману М. Ондатже – напівзруйнованої війною вілли Сан-Джироламо. Хана читає «англійському пацієнту» різні книги і часто пропускає окремі глави, ті що, вона прочитала вночі наодинці, тому «the books

for the Englishman ...had gaps of plot like sections of a road washed out by storms, missing incidents as if locusts had consumed a section of tapestry, as if plaster loosened by the bombing had fallen away from a mural at night. The villa that she and the Englishman inhabited now was much like that. Some rooms could not be entered because of rubble. One bomb crater allowed moon and rain into the library downstairs...» [13, с. 9]. Автор не просто ототожнює переривчастий процес читання з будинком, в якому відсутні деякі стіни. Він напевно готує читача до фрагментарності оповіді у творі та недомовленості в образах центральних персонажів. Численні літературні посилання покликані деякою мірою заповнити ці прогалини.

Одним із основних елементів інтертексту у творі М. Ондатже є книга Геродота «Історія». Для головного героя, «англійського пацієнта», вона постає ключем до різних географічних загадок (у ній описані ті ж місця, в яких займався дослідженнями Алмаши). Геродот був свого роду путівником, насичений відомостями, що вимагають перевірки, та ключом до розуміння багатьох подій, учасником яких стає центральний персонаж роману. Користуючись постмодерністським терміном, можна стверджувати, що герой створював на основі улюбленої книги палімпсест свого життя: «When he discovered the truth to what had seemed a lie, he brought out his glue pot and pasted in a map or news clipping or used a blank space in the book...» [13, с. 261]. Створення історії й ідентифікація англійського пацієнта за цим принципом здається визнанням вимоги давньогрецького автора про те, що «This history of mine ...has from the beginning sought out the supplementary to the main argument» [13, с. 126] («ця моя історія від самого початку відсіює все другорядне на користь головної тези» (переклад наш – С.К.). Додаткове дослідження Алмаши ставить перед собою мету завершити проект Геродота із «з'єднання фрагментів у міраж» («piecing together a mirage») [13, с. 126]. Це бажання більш глибокого і детального вивчення, за зауваженням А. Хілгер, поміщає «англійського пацієнта» та Геродота в давню традицію письма про «Іншого». Для поновлення цієї традиції М. Ондатже стирає грань

між вигадкою та історією, щоб ускладнити як сприйняття «Іншого», так і власного «Я» людини [10].

І тому в оповідній структурі роману геродотівські фрагменти відіграють дуже важливу роль у вирішенні проблеми самоідентифікації героїв. Вони стають дзеркалами понівечених особистостей персонажів. Зокрема, життя «англійського пацієнта» являє двоїстість терміну «історія»: воно містить як ефект суспільної історії, так і його власної. Алмаши виступає полем битви для різних історичних значень, які його життя – теж свого роду текст – утворює для тих, хто читає його й намагається зрозуміти його правила. Кожен мешканець вілли Сан-Джироламо (Хана, Кіп, Караваджіо) трансформує значення тексту по-різному, стверджуючи своє ставлення до «англійського пацієнта». Вони намагаються зробити його зрозумілим, це водночас є спробою прийти до згоди зі своєю власною рецепцією змінної і змінюваної дійсності, у якій питання «Хто такий Інший» залишається без чіткої відповіді.

За визначенням французького історика та соціального філософа Мішеля де Серто, «здатність розуміти встановлюється через стосунки з іншим» (переклад наш – С. К.) («the intelligibility is established through a relation with the other») [12, с. 55]. Саме тому герої намагаються розкрити таємницю особистості «англійського пацієнта», щоб визначитися зі своїм ставленням до нього, таким чином прилаштуватися до мінливої реальності, яка не дає відповідь на те, хто такий «Інший». Так само і Алмаши, намагаючись подолати амнезію, починає розповідь про себе з позиції «Іншого» – бедуїнів, які врятували його життя після падіння літаку. Він називає цих кочівників «людьми води» («water people») і додає: «Even today caravans look like a river» [13, с. 20]. Таким чином бедуїнів майже неможливо охарактеризувати, дати їм чітке визначення, адже вони, як «люди води», невловимі, втікають від розуміння, не піддаються тлумаченню. М. Ондатже асоціює «Іншого» з кочівниками, тим самим продовжуючи традицію Геродота. Останній описав мандруючих скіфів, яких теж неможливо впіймати. Кочівники зникають з поля зору картографа.

Сам автор «Історії» у сприйнятті пацієнта був «one of those spare men of the desert who travel from oasis to oasis, trading legends as if it is the exchange of seeds, consuming everything without suspicion» [13, с. 126]. А розповіді давнього грека здаються Алмаши всеохоплюючими й універсальними, такими, що пояснюють ситуації із його власного життя й життя будь-якої людини: «how people betray each other for the sake of nations, how people fall in love» [13, с. 126]. Для «англійського пацієнта» «Історія» Геродота належить сучасності, у його сприйнятті вона змальовує світ, у якому він живе.

Кетрін «знайшла в цій книзі вікно в своє життя» («had done that as a window to her life») [13, с. 243] – оповідання про царя Кандавла та його дружину (Геродот не згадує її ім'я). У цій історії йде мова про пристрасне кохання царя до дружини. Він вирішив довести своєму зброєносцю Гігесу, що вона – найпрекрасніша із жінок. Вважаючи, що той не вірить, Кандавл дозволив йому побачити її оголеною. Цариця здогадалася про те, що за нею спостерігають, і, ображена, дає Гігесу два шляхи: або вбити Кандавла і стати її чоловіком і царем, або самому померти[2]. Він обирає перше і править Лідійською державою двадцять вісім років, а Алмаши у своєму коментарі цієї історії підкреслює, що з неї починається нова доба, пов'язана з розквітом міста Дельфи – VI-IV ст. до н. е. («He was the first of the barbarians to dedicate objects at Delphi» [13, с. 244]). Сам оповідач знаходить у геродотівській історії аналогію зі своїм життям: у цьому сюжеті Кандавл – ошуканий чоловік Джеффри Кліфтон, його дружина – Кетрін, а Гігес – Алмаши («This is a story of how I fell in love with a woman, who read me a specific story from Herodotus») [13, с. 243]. Далі герой припускає, що Кетрін читала саме цю історію для свого чоловіка: «Perhaps there was no ulterior motive in the selection except for themselves. It was simply a story that had jarred her in its familiarity of situation. But a path suddenly revealed itself in real life. Even though she had not conceived it as a first errant step in any way» [13, с. 243]. Дійсно, історію Кандавла та його жінки автор немов накладає на життя Джеффри та Кетрін.

Інший контекст використання Геродота в романі М. Ондатже – тема війни. Вже перша фраза «Історії» – «I, Herodotus of Halicarnassus, set forth my history, that time may not draw the colour from what Man has brought into being, nor those great and wonderful deeds manifested by both Greeks and Barbarians... together with the reason they fought one another» [13, с. 252] – відсилає читача «The English Patient» до проблеми війни взагалі і Другої світової, зокрема, – кому вона вигідна й заради чого ведеться. Тут заявлена антивоєнна спрямованість роману.

У пошуках сутності своїх особистостей персонажі твору М. Ондатже звертаються до текстів, які конкретизують представництво культурного «Іншого»: окрім книги Геродота, це книга вже римського історика – Тацита – «Аннали», фрагменти Біблії, перш за все, Нового Завіту, «Останній із могікан» Дж.Ф. Купера, «Пармська обитель» Стендаля, «Кім» Р. Кіплінга, ліричні джазові пісні 30-х років та звіти Лондонського географічного товариства. Роман також містить численні згадки про картини та архітектурні шедеври – головним чином, доби Відродження.

Роман є репрезентацією численних біблійних образів. Вже перша глава сповнена християнських алюзій. Так, «англійський пацієнт» називає архангелом чоловіка, що лікував його у пустелі: «The figure resembled most of all those drawings of archangels he had tried to copy as a schoolboy, never solving how one body could have space for the muscles of such wings. ... A wave of glass, an archangel, all the ointments within the bottles warmed from the sun, so when they were rubbed onto skin they seemed to have been heated especially for a wound. Behind him was translated light-blues and other colours shivering in the haze and sand» [13, с. 10]. Мається на увазі архангел Рафаїл, функція якого є цілительство. Автор неодноразово звертається до опису фресок, «the small alpine chapels whose tableaux reenact the Stations of the Cross or the Mysteries of the Rosary» [13, с. 294]. Вони розширюють релігійний підтекст твору.

Дослідники роману «The English Patient» визнають, що деякі з героїв роману мають «християнське обрамлення» [7; 14]. Дж. Пеш

розглядає Хану як образ Діви Марії. На думку науковця, роман необхідно вивчати у рамках сучасної пост-апокаліптичної традиції, зміст якої полягає у наступному: кінець світу не є переходом у вічність, апокаліпсис – кінець самої релігії [14]. Отже, ідея поступового занепаду релігії представлена у книзі М. Ондатже численними інтертекстуальними посиланнями. Перш за все, цю думку підтверджує образ самого «англійського пацієнта», до якого письменник звертається як до «безнадійного святого» («despairing saint») [13, с. 3]. Обгоріле тіло пацієнта, яке порівнюється з тілом Христа, вказівка на Савонаролу («Savonarola came later, not much later, and there was his Bonfire of the Vanities») [13, с. 59], «And then came Savonarola's cry out of the streets: "*Repentance! The deluge is coming!*" And everything was swept away – free will, the desire to be elegant, fame, the right to worship Plato as well as Christ. Now came the bonfires – the burning of wigs, books, animal hides, maps») [13, с. 59], а також той факт, що вілла Сан-Джироламо була монастирем, який зруйнували фашистські війська, підтримують тему деградації релігії.

На першій сторінці роману Хана порівнює «пацієнта» з Христом, а сама медсестра викликає асоціації з грішницею, що омивала ноги Ісуса та змащувала їх ароматною олією (Євангеліє від Луки, 7:38): «Every four days she washes his black body, beginning at the destroyed feet» [13, с. 3]. Хана піклується за обгорілим чоловіком, продовжує лікувати його поранену шкіру так, як це робили бедуїни у пустелі: вони «poured oil onto large pieces of soft cloth and placed them on him» [13, с. 6]. Цей епізод слугує алюзією на біблійний зміст образу Христа: Месія – у Старому Завіті транслітерація єврейського слова «миропомазанний»; у Новому Завіті, у перекладі на грецьку, «миропомазанний» – це Христос. Автор підкріплює це посилання, коли пише, що шкіру обгорілого Алмаши накладали мазі («he was anointed») [13, с. 6].

Письменник проводить паралелі між Христом та Алмаши, коли вказує на те, що «пацієнт» лежав на «an altar of hammock» [13, с. 4]. Вівтар викликає асоціації з ягням, яке було принесено в жертву. Образ пацієнта, на якому був покрив з трави, змушує згадати наступний епізод з Євангелія від Іоанна (19:40): «Итак они взяли тело

Иисуса и обвили его пеленами с благовониями» [1]. Це поховальний ритуал іудеїв. Таким чином, «англійський пацієнт» нагадує нам про поховання Христа. У книзі «Апокаліпсис» («Об'явлення Івана Богослова») обличчя Ісуса сяє як «сонце» [1]. В романі «The English Patient», навпаки, сонячне затемнення огортає Алмаши і його поглинає темрява.

Наступна цитата сповнена контрастів: «Caravaggio watches the pink in the man's mouth as he talks. The gums perhaps the light iodine colour of the rock paintings discovered in Uweinat. There is more to discover, to divine out of this body on the bed, nonexistent except for a mouth, a vein in the arm, wolf-grey eyes» [13, с. 283]. Щось рожеве у роті пацієнта контрастує з його тілом, яке схоже на голівку кольору баклажана. «Пацієнт» асоціюється з жертвним ягням. Автор контрастує ягня з вовком, коли відмічає, що Алмаши мав сірі, немов у вовка, очі. Караваджіо прагне багато чого дізнатися, витягнути з цього нерухомого тіла. Він сприймає «пацієнта» як жреця, оракула.

Письменник зображує Хану як цілителя, вона полегшує біль, приносить віху: «Her body for last warmth, her whisper for comfort, her needle for sleep» [13, с. 135]. Читачу епізодів, в яких показані взаємовідносини Хани і Алмаши, напевно прийде на згадку католицький «Stabat mater dolorosa», у якому йдеться про страждання Діви Марії під час розп'яття Христового. Сам пацієнт проводить паралелі між Ханною і Дівою Марією: «There are no brunettes among Florentine Madonnas» [13, с. 101].

Біблійні алюзії зустрічаються протягом усього тексту твору. Інколи вони виявляються через зразки образотворчого мистецтва. Наприклад, автор посилається на картину «Мадонна дель Парто» італійського живописця П'єро делла Франческа в абзаці, у якому описує спричинені війною руйнації. Таким чином, М. Ондатже наголошує на контрасті між витвором мистецтва та варварською сутністю військових набігів. У контексті роману ця картина допомагає узагальнено виразити наступну думку: мати Христового символізує оновлення і продовження життя.



Зміст образу Кіпа теж включає мотив життєстверджуючої сили, який набуває особливого значення в контексті проблеми війни. І Хана, і Кіп представляють людей, які посеред хаосу, жорстокості, руйнування, спричиненими воєнними діями, борються за життя. Наступна аллюзія слугує вираженню цієї ж думки. В одному з епізодів Кіп шукає притулок в церкві Сан-Джованні та знаходить декілька скульптур, які зображають Благовіщення. В очах Кіпа цей витвір мистецтва оживає: «The scene depicts a bedroom where a woman is in conversation with an angel. The woman's curly brown hair reveals itself under the loose blue cape, the fingers of her left hand touching her breastbone. When he steps forward into the room he realizes everything is larger than life. His own head is no higher than the shoulder of the woman. The angel's raised arm reaches fifteen feet in height. Still, for Kip, they are company. It is an inhabited room, and he walks within the discussion of these creatures that represent some fable about mankind and heaven» [13, с. 291]. Вказівка на те, що жінка має темне волосся пов'язане з уже згадуваним висловом «пацієнта», що серед флорентійських мадонн немає брюнеток. Отже, автор встановлює зв'язок між Ханою та цією скульптурою Діви. В описі, представленому в іншій сцені, Кіп сам немов стає однією з теракотових фігур: «The colour of his turban echoes that of the lace collar at the neck of Mary» [13, с. 299].

Ще один важливий «претекст» роману «The English Patient» – роман Р. Кіплінга «Кім» (1901), класичний твір про колоніальну Індію. Впадає в очі фонетичний перегук між іменем героя М. Ондатже Кіпом та прізвиськом знаменитого співця Британської імперії. Закономірно що ім'я «Кіп» носить представник цивілізації Сходу, індієць. Книга Р. Кіплінга, яку читає Хана «англійському пацієнтові», наче символізує верховенство Заходу, що є типовою характеристикою епохи Другої світової війни. На думку А. Абу Бейкера, М. Ондатже змальовує сапера Кіпа як «революційну версію» («a revolutionary version») [9] Кіма Р. Кіплінга. Як і Кім, Кіп спочатку являє собою відданого службовця Британської імперії. Але на відміну від кіплінгівського персонажу, який і залишається таким, Кіп постає проти Британії після атомного бомбардування Японії. Трагічні події, що

сталися у Хіросімі та Нагасакі, примусили Кіпа скинути «колонізовану оболонку» («colonized shell») [9] і повернутися на батьківщину.

Н.Ф. Овчаренко звернула увагу на те, що і в обох романах значущу роль відіграє образ карти. У Кіплінга він «важливий елемент британського контролю на континенті» [6]. Алмаши розмірковує: «The ends of the earth are never the points on a map that colonists push against, enlarging their sphere of influence» [13, с. 150]. Карта для нього – це «форма знання», завдяки якій влада розширює домінування своїх структур на нових землях. Цей образ також допомагає розкрити душу Алмаши: «англійський пацієнт» – не англієць і не угорець, він людина світу, космополіт, який хотів «to walk upon such an earth that had no maps» [13, с. 276]. Взагалі, кіплінгівський інтертекст сприяє більш ілюстративній презентації ідеї мультикультуралізму у творі М. Ондатже, розширює можливості дослідження цього роману у зв'язку з постколоніальними студіями.

Підводячи підсумок, акцентуємо важливість інтертекстуальних виявів у романі «The English Patient». Завдяки різноманітним перегукам текст твору дійсно виступає «конденсатором культурної пам'яті» [5, с. 162]. Інтерпретація питань релігії, міжособистісних стосунків, самоідентифікації та інших аспектів, які складають проблематику твору, залежить у великій мірі від знань про його інтертекстуальне обрамлення. Посилання на добутки різних епох і культурних пластів, різного значення (Новий Завіт, «Історія» Геродота, роман Р. Кіплінга «Кім», картини, скульптури та архітектурні шедеври доби Ренесансу) допомагають більш глибокому розумінню змістовного наповнення образної системи. Саме у цьому ракурсі вбачаємо перспективи розробки проблеми: на системний аналіз заслуговує психологізм роману М. Ондатже.

### Література

1. Библия. Новый Завет. Изд-во «Дарь».
2. Геродот. История. Москва: Ладомир – АСТ, 1999. 752 с.
3. Ежов П.С. Художественное своеобразие прозы Майкла Ондатже: эволюция творчества: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.03.

- Нижегородский государственный лингвистический ун-т им. Н.А. Добролюбова. Нижний Новгород, 2003. 18 с.
4. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман. Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму. Москва: ИГ Прогресс, 2000. С. 427–457.
  5. Лотман Ю.М. Семиосфера. Санкт-Петербург: Искусство–СПб, 2010. 704 с.
  6. Овчаренко Н. Ф. Канадський літературний канон на зламі століть. Київ: Вид-во гуманітарної літератури, 2006. 312 с.
  7. Ондатже М. Английский пациент. Санкт-Петербург: Азбука, 2011. 320 с.
  8. Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности. / общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. Москва: Изд-во ЛКИ, 2008. 240 с.
  9. Ahmad M.S. Abu Baker. Maps in Michael Ondaatje's The English Patient. URL: [http://www.nobleworld.biz/images/Abu\\_Baker3.pdf](http://www.nobleworld.biz/images/Abu_Baker3.pdf)
  10. Hillger A. Not Needing All the Words: Michael Ondaatje's Literature of Silence. McGill-Queen's Press – MQUP, 2006. 280 p.
  11. Library and Archives Canada. Available at. URL: <http://www.nlc-bnc.ca/>
  12. Michel de Certeau. The Writing of History. New York: Columbia University Press, 1988. 368 p.
  13. Ondaatje M. The English Patient. New York Knopf. 320 p.
  14. Pesch J. Post-Apocalyptic War Histories Michael Ondaatje's The English Patient. ARIEL: A Review of International English Literature. 28. 2. (April, 1997). P. 117–140. URL: <https://journalhosting.ualgary.ca/index.php/ariel/.../33901>

### Анотація

#### С.А. Комаров. Інтертекстуальність роману М. Ондатже «The English Patient»

Стаття зосереджена на дослідженні інтертекстуальних зв'язків у відомому творі сучасного канадського письменника. Основні претексти роману М. Ондатже «The English Patient» (Новий Завіт, «Історія» Геродота, роман Р. Кіплінга «Кім») сприяють більш глибокому розумінню змістовного наповнення його образної системи. В семантичній структурі центральних образів роману («англійського пацієнта» Алмаши, Кетрін, Хани, Кіпа) особливу роль відіграють християнські перегуки, акцентування паралелей з архангелами, Ісусом Христом, Дівою Марією. Різноманітні алюзії та

ремінісценції обумовлюють всебічне розкриття головних проблем книги: самоідентифікації, конфлікту Заходу і Сходу, міжособистісних стосунків, кохання, питань релігії. Інтертекстуальне співвідношення образів Кіпа та Кіма слугує висвітленню проблеми британського колоніалізму. У ході розгляду інтертексту роману «The English Patient» підкреслюються наявні у творі вказівки на образотворче мистецтво (посилання на картини, скульптури та архітектурні шедеври доби Ренесансу) та їх функції.

**Ключові слова:** інтертекстуальність, аллюзія, претекст, історія, християнський інтертекст, образ, самоідентифікація.

### Анотація

#### **С.А. Комаров. Интертекстуальность романа М. Ондаатже «The English Patient»**

Статья сосредоточена на исследовании интертекстуальных связей в известном произведении современного канадского писателя. Основные претексты романа М. Ондаатже «The English Patient» (Новый Завет, «История» Геродота, роман Р. Киплинга «Ким») способствуют более глубокому пониманию содержательного наполнения его образной системы. В семантической структуре центральных образов романа («английского пациента» Алмаши, Кетрин, Ханы, Кипа) особенную роль играют христианские переклички, акцентирование параллелей с архангелами, Иисусом Христом, Девой Марией. Разнообразные аллюзии и реминисценции обуславливают всестороннее раскрытие главных проблем книги: самоидентификации, конфликта Востока и Запада, межличностных отношений, любви, вопросов религии. Интертекстуальное соотношение образов Кипа и Кима служит освещению проблемы британского колониализма. В ходе анализа интертекста романа «The English Patient» подчеркиваются проявляющиеся в произведении указания на изобразительное искусство (отсылки на картины, скульптуры и архитектурные шедевры эпохи Ренессанса) и их функции.

**Ключевые слова:** интертекстуальность, аллюзия, история, христианский интертекст, образ, самоидентификация.

### Summary

#### **S.A. Komarov. Intertextuality of M. Ondaatje's «The English Patient»**

The article deals with the intertextual relations in the famous work by the modern Canadian writer. The main pretexts of M. Ondaatje's «The English Patient» (The New Testament, Herodotus's «The Histories», R. Kipling's «Kim»)

contribute to a deeper understanding of the content of its system of characters. In the semantic structure of the central characters of the novel («the English patient» Almasi, Katharine, Hana, Kip) a special role is played by Christian appealing, accentuation of parallels with the archangels, Jesus Christ, the Virgin Mary. A variety of allusions and reminiscences causes a comprehensive disclosure of the main problems of the book: self-identification, the conflict of East and West, interpersonal relations, love, religious issues. The intertextual correlation between the characters of Kip and Kim serves to illuminate the problem of British colonialism. In the course of analysis of intertext of «The English Patient», the indications on the work of art (references to paintings, sculptures and architectural masterpieces of the Renaissance) and their functions are emphasized.

**Key-words:** intertextuality, allusion, history, Christian intertext, character, self-identification.

---

### *Інформація про автора*

*Комаров Сергій Анатолійович* – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; вул. Василя Першина, 24, м. Бахмут Донецької обл., Україна, 84511; <http://orcid.org/0000-0003-4577-3106>